

УДК 336.717

Кучер Р. В.,*асистент кафедри грошового обігу та кредиту Буковинського державного фінансово-економічного університету*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВ ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті досліджено основні проблеми функціонування банківської системи України, визначено та обґрунтовано необхідність розроблення ефективних методів підвищення фінансової стійкості банківських установ.

Ключові слова: банк, банківська система, фінансова стійкість банку, стабільність банківської системи, індикатори фінансової стабільності.

В статье исследованы основные проблемы функционирования банковской системы Украины, определены и обоснованы необходимость разработки эффективных методов повышения финансовой устойчивости банковских учреждений.

Ключевые слова: банк, банковская система, финансовая устойчивость банка, стабильность банковской системы, индикаторы финансовой стабильности.

In this research main problems of the banking system of Ukraine are defined and the necessity of developing methods to increase effectiveness in the financial stability of the banking institutions.

Keywords: bank, the banking system, the financial stability of the bank, the stability of the banking system, indicators of financial stability.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших характеристик діяльності комерційного банку є фінансова стійкість. Забезпечення фінансової стійкості банківських установ, всебічний науково-обґрунтований підхід до її оцінки та аналізу, здійснення ефективного управління нею в сучасних умовах розглядається як основне завдання та запорука стабільного розвитку кожного банку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стан банківської системи України завжди привертав увагу провідних вчених-економістів. Дослідженням питань аналізу, оцінки та шляхам забезпечення фінансової стійкості банків значну увагу приділили такі вітчизняні науковці, як В. В. Бобиль [1], О. М. Зверяков [5], Д. А. Козак [6], Л. В. Кузнецова [7], А. В. Олійник [8], Г. С. Суцук [8], В. М. Гейця [9] та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження фінансової стійкості банківських установ України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із головних чинників розвитку економіки, реалізації впровадження інвестиційних програм є кредитно-банківська система країни взагалі та комерційні банки зокрема. Злиття промислового і банківського капіталу у формі фінансово-промислових груп є основою розвитку економіки. Важливою якісною характеристикою кредитно-банківської системи має бути її стійкість. Досягти цієї якісної характеристики неможливо без забезпечення стійкості кожного окремого комерційного банку. Основна проблема стійкості комерційних банків пов'язана з нестабільною економікою України, яка робить тільки перші кроки у напрямку відкритого суспільства з метою знайти своє місце у світо-господарських відносинах. Ця проблема визначається насамперед стабільністю економічного середовища, яке оточує комерційний банк [5, с. 177].

Фінансово стійким вважатиметься банк, спроможний з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив зовнішніх та внутрішніх чинників. Наразі виняткового значення набуває визначення кількісних і якісних величин, які б характеризували стабільність і надійність банків, як рушіїв економічного розвитку країни, особливої уваги потребує виявлення закономірностей дії внутрішніх та зовнішніх чинників зміцнення фінансової стійкості вітчизняних банків.

Ключовим внутрішнім чинником фінансової стійкості банків є: якість менеджменту, правильна кредитна та дисконтна політика банку, стратегія банку, ефективний банківський маркетинг, дотримання наявних економічних нормативів, установлених Національним банком України, та чинного законодавства, професійні якості керівництва банку. Серед зовнішніх чинників впливу на стійкість банків можна виокремити: стан економіки країни; рівень інфляції; ступінь стабільності фінансової системи; динаміка цін на ресурси; кон'юнктура ринку; система оподаткування; політична стабільність суспільства; зовнішньоекономічна політика держави; досконалість законодавства; міцність національної валюти; довіра громадян до кредитно-фінансової системи країни тощо.

Фінансова стійкість банку характеризується показниками, які можна розділити на кілька груп:

- показники, що базуються на структурі та достатності капіталу банку;
- показники, що базуються на структурі залучених та запозичених коштів;
- показники, що базуються на якості активів банку;
- показники, що характеризують динаміку окремих складових активу та пасиву [3, с. 150].

Проведемо аналіз оцінки впливу облікової ставки НБУ, офіційних резервних активів та офіційного курсу валюти на фінансову стійкість банку. Для цього використаємо економіко-математичні методи, а саме функцію “Множинну лінійну регресію”. Основною метою якої є встановлення причинних залежностей між явищами, які зумовлені складним комплексом різних за характером і сутністю причин. Використання регресійного аналізу дає змогу виміряти тісноту зв'язку між змінними ознаками та кількісно визначити, як зі зміною значень факторної ознаки змінюється середнє значення результативної.

У таблиці 1 [10] подано показники облікової ставки НБУ, офіційних резервних активів, офіційних курсів валют та норми прибутку на капітал.

Таблиця 1
Показники облікової ставки НБУ, офіційного резерву активів, офіційного курсу валюти та норми прибутку на капітал за період 2008–2012 рр.

Рік	Норма прибутку на капітал, %	Облікова ставка НБУ, %	Офіційні резервні активи, млн. дол. США	Офіційний курс гривні до долара США, грн.
2008	7,29	12,00	31543	770,00
2009	-32,25	10,25	26505	798,50
2010	-9,73	7,75	34576	796,17
2011	-5,01	7,75	30391	798,98
2012	2,92	7,56	24651	799,30

Джерело: [10]

Використовуючи пакет аналізу в MS Excel, а саме функцію, “Регресія” та дані таблиці 1, побудована економетрична модель отримала такий вигляд:

$$Y = 2072.2753 - 12.7331X_1 - 1.5797X_2 - 2.4181X_3$$

Перейдемо до статистичного аналізу отриманого рівняння регресії, а саме: перевірки значущості рівняння і його коефіцієнтів.

Тісноту сукупного впливу чинників на результат оцінює індекс множинної кореляції (від 0 до 1). За нашими розрахунками, він рівний 0,987. Це означає, що зв'язок між ознакою Y фактором X є сильний. Значимість коефіцієнта кореляції:

$$T_{\text{набл}} = R \frac{\sqrt{n-m-1}}{\sqrt{1-R^2}} = 0.987 \frac{\sqrt{1}}{\sqrt{1-0.9742}} = 6.14$$

$$T_{\text{крит}} = 6.04.$$

Оскільки $T_{\text{набл}} > T_{\text{крит}}$, то коефіцієнт кореляції статистично значущий.

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 1^2 = 0.9742$, тобто в 97% випадків зміни X призводять до зміни Y. Іншими словами, точність підбору рівняння регресії – висока.

Проведений факторний аналіз дав змогу проаналізувати вплив облікової ставки НБУ, офіційних резервних активів, норми прибутку на капітал, офіційних курсів валют на фінансову стійкість банку. Внаслідок дослідження було з'ясовано, що індекс множинної кореляції, який використовується для оцінки тісноти спільного впливу чинників на залежну змінну є досить значним, що свідчить про тісний зв'язок між показниками. Коефіцієнти кореляції і детермінації є статистично значущими, тому можна стверджувати про лінійну залежність облікової ставки НБУ, офіційних резервних активів, офіційних курсів валют та фінансової стійкості банків.

Для власників банку фінансова стійкість потрібна, щоб отримувати процентний дохід від вкладених у нього коштів, простежити прибутковість та рентабельність банку, а також для мінімізації рівня економічного ризику і можливості втрати своїх капіталів, що стосується вкладників та інших клієнтів банку, то їх насамперед цікавлять гарантії повернення вкладених коштів, висока процентна ставка, а також рівень ризику їх неповернення і співвідношення ризику із отриманою платою за користування коштами (відсотком).

Щодо сучасного стану банківської системи України, то варто зазначити, що за підсумками 2012 банківська система України виконала встановлені Національним банком економічні нормативи. Значення нормати-

ву регулятивного капіталу (Н1) зросло до 178,909 млрд грн з 178,454 млрд грн, тоді як знизилася значення нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2, норма не менше 10%) до 18,06 % з 18,90% і нормативу співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3, не менше 9%) до 14,89% з 14,96%. Виросли значення нормативу миттєвої ліквідності (Н4, не менше 20%) до 69,26% з 58,48% і нормативу поточної ліквідності (Н5, не менше 40%) до 79,09 з 70,53%, при цьому значення нормативу короткострокової ліквідності (Н6, не менше 60%) знизилася до 90,28% з 94,73%. Знизилася значення нормативів кредитування одного інсайдера і всіх інсайдерів (Н9 і Н10, не більше 5% і 30%) до 0,37% з 0,57% і до 2,41% з 2,51% відповідно. Тоді як виросли значення нормативу кредитування “в одні руки” (Н7, не більше 25%) до 22,10% з 20,76% і нормативу великих кредитних ризиків (Н8, не більше 8-кратного регулятивного капіталу) до 172,91% з 164,46%. Значення нормативів інвестування в одну установу (Н11, не більше 15%) і загальної суми інвестування (Н12, не більше 60%) зросли до 0,09% з 0,06% і до 3,48% з 3,24% відповідно. Активи банків у 2012 році збільшилися на 6,4% – до 1,127 трлн грн. Загальні активи банків на рік виросли на 4,5% і наприкінці 2012 року становили 1,268 трлн грн. У структурі загальних активів кредитні операції становлять 63,7%, вкладення в цінні папери – 8,2%, кореспондентські рахунки в інших банках – 7,9%, готівкові кошти та кошти в Нацбанку – 5,1%, основні засоби та нематеріальні активи – 4,3%, доходи, нараховані до отримання, – 4,2%, дебіторська заборгованість, – 5,1%. Зобов’язання банків у минулому році зросли на 6,7% – до 957,4 млрд грн, з яких кошти фізичних осіб становили 364,7 млрд грн, або 38,1%, кошти суб’єктів господарювання – 202,6 млрд грн, або 21,2%, міжбанківські кредити та депозити – 119,3 млрд грн, або 12,5%. Капітал банків у 2012 році зріс на 5,5% до 169,8 млрд грн і становив 15,1% пасивів банків. Сплатений зареєстрований статутний капітал банків за рік виріс на 2% і 1 січня 2013 становив 175,4 млрд грн.

Станом на 1 січня 2013 ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мали 176 банків України, один з яких мав ліцензію санаційного банку [11].

Незважаючи на наявність певних позитивних оцінок, банківська система України досі залишається нестабільною і слабкою. Саме тому для банку важливим є проведення оцінки фінансової стійкості банку, спостереження за нею та управління нею при здійсненні фінансового менеджменту. Враховуючи недостатню стабільність багатьох вітчизняних комерційних банків, необхідно поставити основним завданням у стратегії розвитку кожного банку й банківської системи в цілому проблему фінансової стійкості та визначення чинників, що найбільшим чином на неї впливають [2, с. 12].

Основні заходи, які дозволять підвищити фінансову стійкість банку як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі:

- розробка ефективної стратегічної програми розвитку банку;
- підвищення ефективності управління витратами з урахуванням цілей стратегічної програми розвитку;
- оптимізація організаційної структури, постійне удосконалення функцій менеджменту;
- оптимізація структури банківських продуктів з урахуванням поточних і довготривалих цілей банку;
- формування високого технічного й технологічного потенціалу;
- залучення додаткового капіталу;
- реорганізація шляхом злиття, приєднання, виділення, перетворення або реструктуризації [1, с. 15].

Висновки. Фінансова стійкість банку є головною умовою його існування та розвитку банківської системи в цілому. Вона формується під впливом багатьох факторів і оцінюється за допомогою як окремих фінансових показників, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банків.

Основна проблема стійкості банків пов’язана з нестабільною економікою України. Ця проблема визначається насамперед стабільністю економічного середовища, яке оточує банк. Таким чином, ринкова категорія “фінансова стійкість банку” відображає фінансовий стан банківської установи в середовищі, що існує. Звідси можна виділити основні параметри фінансової стійкості банку: соціально-політична ситуація в країні, її загальноекономічний стан, стан фінансового ринку, внутрішня стійкість банківської установи, тому управління фінансовою стійкістю комерційного банку повинно здійснюватись через комплексний та системний механізм, що повинен адаптувати банк до можливих змін середовища та прогнозувати можливі пікові показники, які впливатимуть на позиції банківської установи на ринку.

Література:

1. Бобиль В. Теоретичний аспект комплексної системи антикризового управління банківськими ризиками / В. Бобиль // Банківська справа. – 2013. – № 2. – С. 3–20.
2. Бобиль В. В. Удосконалення моделі оцінки фінансової стійкості сучасної банківської системи / В. В. Бобиль // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 4. – С. 11–16.
3. Бобиль В. В. Банківський нагляд на підставі оцінки ризиків / В. В. Бобиль // Регіональна економіка. – 2012. – № 2. – С. 147–154.
4. Бобиль В. В. Сучасні стратегічні напрями управління банківськими ризиками за допомогою капіталу / В. Бобиль // Банківська справа. – 2011. – № 2. – С. 12–22.

5. Зверяков О. М. Методологічні основи управління фінансовою стійкістю банківських установ / О. М. Зверяков // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 10. – С. 175–182.
6. Козак Д. А. Макроекономічне регулювання фінансовою стійкістю банківських установ / Д. А. Козак // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №12. – С. 215–220.
7. Кузнецова Л. В. Вплив глобалізаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи / Л. В. Кузнецова, В. В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 2. – С. 264–271.
8. Олійник А. В., Суцук Г. С. Управління фінансовою стійкістю банків // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – С. 159–163.
9. Новий курс: реформи України. 2010-2015 : національна доповідь / за ред. В. М. Гейця. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
10. Дані фінансової звітності банків України на 01.01.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Finance_b/2013/.
11. Аналіз показників банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/>.